

THE
F. R. I. R. O. A.
GODWIN JARROLD

PRZYRODA

RUDAW JANOWICKICH

WYSTAWA CZASOWA

MUZEUM PRZYRODNICZEGO
W JELENIEJ GÓRZE

1 9 9 4

ORGANIZATOR WYSTAWY : MUZEUM PRZYRODNICZE W JELENIEJ

GÓRZE

AUTORZY SCENARIUSZ : B. GRAMSZ, CZ. NARKIEWICZ, A. PACZOS,

R. PODSADOWSKA

OPRACOWANIE KATALOGU: R. PODSADOWSKA

ORGANIZATORZY SERDECZNIE DZIĘKUJĄ PANU MARIANOWI
BOCHYNKOWI ORAZ PANU JANUSZOWI MONIATOWICZOWI ZA
POMOC W PRZYGOTOWANIU WYSTAWY.

WYDAWCA : MUZEUM PRZYRODNICZE W JELENIEJ GÓRZE

W regionie jeleniogórskim najlepiej poznanym jak też cieszącym się największą popularnością wśród mieszkańców i turystów, pasmem górskim, są Karkonosze. Ale nie tylko te góry zasługują na tak duże zainteresowanie. Równie przecież malownicze i atrakcyjne turystycznie są sąsiednie pasma górskie. Muzeum Przyrodnicze w Jeleniej Górze postanowiło przybliżyć jedno z nich organizując wystawę czasową poświęconą przyrodzie Rudaw Janowickich. Na ekspozycji, prezentując szereg map, wykresów, ekspонатów a przede wszystkim fotografii, przedstawiono ważniejsze zagadnienia związane z tym tematem. Uwzględniono na niej zarówno położenie, ukształtowanie terenu, klimat, wody, geologię jak też florę i faunę oraz ochronę przyrody Rudaw Janowickich.

P O Ł O Ż E N I E I U K S Z T A Ł T O W A N I E T E R E N U.
Rudawy Janowickie to niewysoki maszyn górski, którego granice tworzą: od północy rzeka Bóbr, od zachodu Przełęcz Kowarska (727 m n.p.m.) oraz dolina Jedlicy aż po ujście tej rzeki do Bobru. Południową granicę stanowi dolina Świdnika - od Przełęczy Kowarskiej po Szarocin, od wschodu przebiega począwszy od p.d.-wsch. stoków Jaworowej (1758 m n.p.m.) aż do doliny Żywicy w Pisarzowicach i wzdłuż niej do jej ujścia do Bobru. Główna linia grzbietowa tego pasma uклада się południkowo tworząc jednocześnie wschodni kraniec Sudetów Zachodnich. Najwyższe partie tego masywu ciągną się od Przełęczy Kowarskiej (727 m n.p.m.) na południu poprzez Rudnik (853 m n.p.m.), Bobrzak (839 m n.p.m.), Skalnik (945 m n.p.m.) - najwyższy szczyt tego pasma i dalej: Bielec (870 m n.p.m.), Dzielą Górę (891 m n.p.m.), Wólek (878 m n.p.m.) aż po dolinę Bobru koło Miedzianki.. Najważniejsze elementy tego pasma to szereg odsłoniętych grup skalnych, pojedynczych ostańców oraz niewielkie fragmenty gołoborzy. Szczególnie interesujący jest Grzbiet Janowicki usiany ciągiem grup skalnych, z których najciekawsze nosi nazwę Starościńskich Skal. Góry Sokole, charakterystyczny element dla Rudaw Janowickich, doskonale widoczne z Kotliny Jeleniogórskiej stanowią wspaniały teren ćwiczeń wspinaczkowych.

Podobnie jak w innych pasmach Sudetów wyraźnie zaznaczają się tutaj zrównania wierzchowinowe, które nadają wzniesieniom kształt łagodnie zaokrąglonych kopuł. Widoczne są jednak różnice w rzeźbie terenów położonych po obu stronach głównej linii grzbietowej. Strona zachodnia wyróżnia się brakiem wyraźnie wykształconych dolin (wyjątek stanowi dolina Janówki); po

stronie wschodniej jest ich kilka: dolina Świdnika, dolina Żywicy, dolina Rędzińskiego Potoku. Wyraźnie też zbocza zachodnie są krótsze, średnio o długości 2 km od linii głównej grzbietu aż do dna doliny, a od wschodniej strony ciągną się one nawet do 4 km zanim osiągną dno Obniżenia Kamiennej Góry w okolicach Pisarzowic lub Raszowa.

B U D O W A G E O L O G I C Z N A . Obszar Rudaw Janowickich zbudowany jest z fragmentów dwóch jednostek geologicznych: krystaliniku karkonosko-izerskiego i depresji śródsudeckiej. Granice pomiędzy tymi jednostkami przebiegają południkowo. Zachodnie stoki Rudaw Janowickich tworzą skały granitowe. Skały metamorficzne (m.in. gnejsy, amfibolity, łupki mikowe i chlorytowe) budują środkową ich część, natomiast wschodnią tworzą warstwy zlepieńców dolnokarbońskich. Zdobiące dziś Rudawy Janowickie malownicze grupy skalne lub pojedyncze ostańce powstały na skutek wietrzenia granitu, które zachodziło w okresach międzylodowcowych, zaś ich odsłonięcia spod warstw zerodowanego materiału następowało w trakcie zlodowaceń. Rudawy Janowickie były również terenem występowania złóż metali. Intensywna eksploatacja, poczynając już od XIII wieku, spowodowała wyczerpanie się tutejszych bogactw. W Miedziancu, której prawa miejskie nadał już w 1519 roku Ludwik Jagiellończyk, wydobywana była miedź. Na północnym stoku Wielkiej Kopy pozyskiwano złoża pirytów zaś intensywna eksploatacja, poczynając od XIII do XIX wieku, wyczerpała zasoby złota i arsenu. Obecnie Rudawy Janowickie to przede wszystkim miejsce wydobywania złóż marmurów dolomitowych, amfibolitów oraz granitów, wszystko dla potrzeb budownictwa i drogownictwa.

K L I M A T . Ze względu na południkowe ułożenie Rudawy Janowickie stanowią barierę dla dominującej w Sudetach cyrkulacji zachodniej. Oddzielają one od siebie dwa obszary o nieco odmiennych warunkach klimatycznych: Kotlinę Jeleniogórską i Kotlinę Kamiennogórską. Wiatry wiejące w Kotlinie Jeleniogórskiej przynoszą latem ochłodzenie i gwałtowne opady deszczu zimą zaś nagłe ocieplenie. W Kotlinie Kamiennogórskiej, gdzie przeważają wiatry południowe, klimat jest znacznie wilgotniejszy i chłodniejszy. Charakterystyczną cechą obu tych terenów są, występujące przeważnie zimą oraz jesienią i wczesną wiosną, głębokie inwersje temperatur, które powodują silne wychłodzenie dolin.

W O D Y . Wszystkie strumienie i potoki Rudaw Janowickich (m.in.: Janówka, Żywica, Rędziński Potok, Świdnik) bezpośrednio lub pośrednio zasilają Bóbr opływający ten maszyn górski od północy i wschodu. Większość tych rzek jest na tyle czysta, że stanowi źródło wody pitnej dla osad położonych u podnóża gór. Bardzo charakterystycznym elementem Rudaw Janowickich są malowniczo wyglądające Kolorowe Jeziora (Purpurowe, Błękitne i Zielony Stawek), położone w okolicach Wieściszowic. Nie mają one jednak naturalnego pochodzenia - to tylko zalane wyrobiska po wydobywanych tam złożach pirytów.

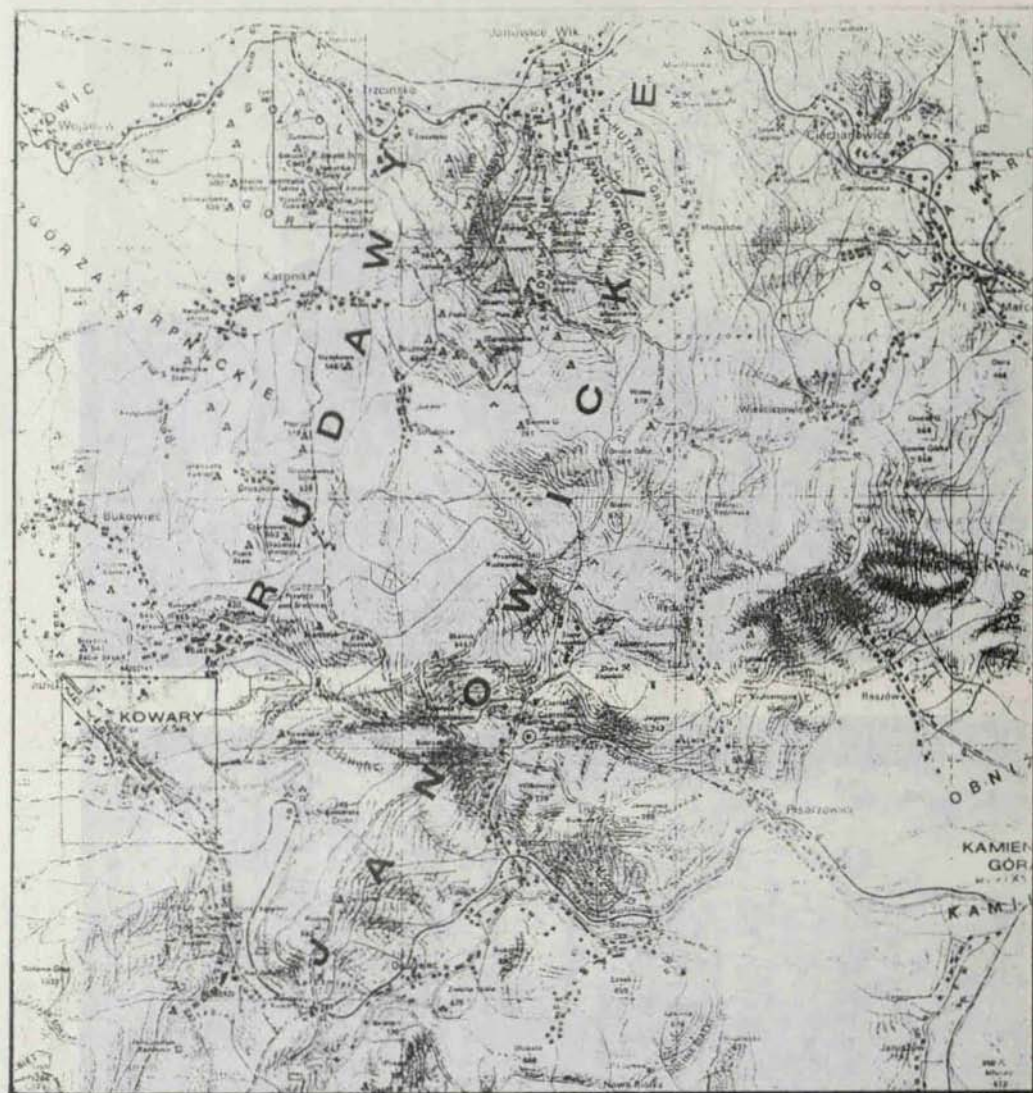
F L O R A Flora roślin naczyniowych Rudaw Janowickich nie doczekała się jeszcze monograficznego opracowania. Z dotychczasowych danych można przypuszczać, że jest to flora średnio bogata i może liczyć około 500-600 gatunków roślin kwiatowych. Jeszcze mniej poznane są rośliny zarodnikowe oraz grzyby; liczba gatunków występujących w Rudawach jest trudna nawet do bliższego oszacowania. Główny zrab flory roślin naczyniowych stanowią rośliny rozprzestrzenione w całym kraju, choć nie brakuje tu również składników rzadkich i osobliwych. Najbardziej atrakcyjną grupą są storczyki reprezentowane przez 10 gatunków. Wśród nich na szczególną uwagę zasługują: storczyk bżowy, storczyk męski, kruszczyk błotny i gnidosz leśny. We florze Rudaw spotkamy pokaźną grupę roślin objętych ochroną prawną, 29 gatunków objętych ochroną całkowitą i 13 gatunków objętych ochroną częściową. Na wzmiankę zasługują ponadto rośliny górskie reprezentowane przez 38 gatunków, głównie reglaowych i ogólnogórskich.

F A U N A Lasy świerkowe, dominujące w Rudawach Janowickich, charakteryzują się niewielkim zróżnicowaniem gatunkowym awifauny. Gnieźdzą się tu między innymi paszki, czyż, krzyżodziób świerkowy, pluszcz, wilga, orzechówka. Pod względem ornitologicznym na uwagę zasługują dwa kompleksy stawów hodowlanych: Stawy Karpnickie i stawy w Bukowcu; gdzie stwierdzono łącznie 18 gatunków ptaków lęgowych. Były wśród nich i te bardziej znane jak: łabędź niemy, łyska (oba gatunki mają tutaj najwyższe stanowisko na Śląsku), krzyżówka oraz te mniej popularne jak: sieweczka rzeczna, kuliczek piskliwy, kokoszka wodna, zimorodek. Daje się tu również zaobserwować zatrzymującą się w trakcie przelotów mewę śmieszkę. Otoczenie stawów to

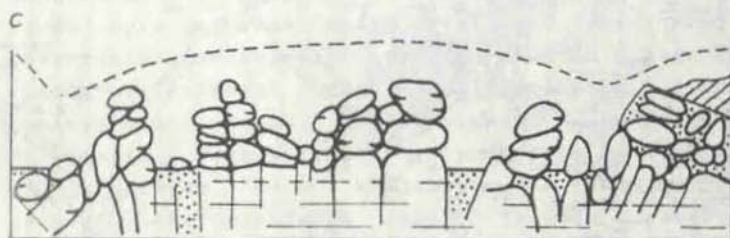
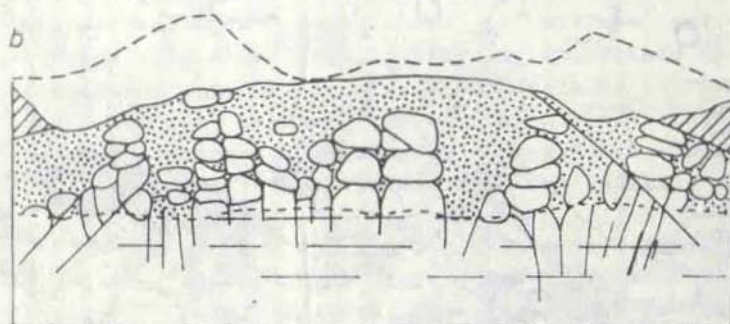
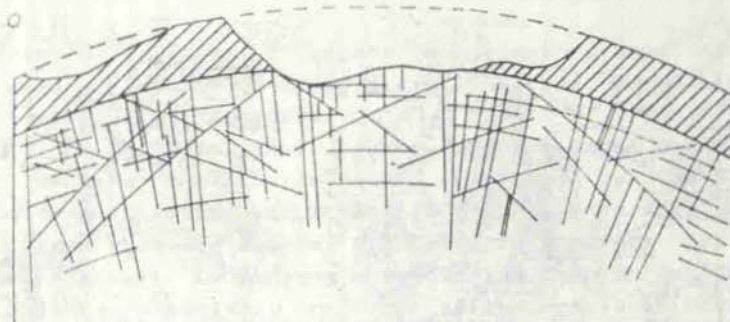
również ciekawe i bogate siedlisko ptaków. Zaobserwowano tu między innymi: dzięcioła zielonosiwego, dzięciołka, myszołowa zwyczajnego i krogulca.

Duże kompleksy leśne porastające Rudawy Janowickie, niewielka urbanizacja tych terenów, jak też słabe nasilenie ruchu turystycznego stwarzają doskonałe warunki siedliskowe dla rozmnażania się ssaków. Bogato reprezentowana jest tutaj drobna zwierzyna i to zarówno z rzędu owadożernych (m. in.: jeż, kret, ryjówka aksamitna, ryjówka górską, rzęsorek rzeczek) jak też gryzoni (mysz leśna, nornica ruda, polnik zwyczajny, karczownik, piżmak). Lasy mieszane stanowią doskonałą ostoję dla dzików zaś cały teren Rudaw Janowickich to miejsce występowania dość licznych stad saren oraz, preferujących większe kompleksy leśne, jeleni. Obrzeża lasów oraz małe zagajniki to również doskonałe siedlisko dla ssaków drapieżnych m. in.: lisa, kuny domowej, tchórza. Na terenach otwartych, w ogrodach i w pobliżu zabudowań spotykać można łasicę, gronostaja oraz zającą.

O C H R O N A P R Z Y R O D Y . Rudawy Janowickie ze względu na walory przyrodnicze objęte zostały szczególną ochroną. Utworzono tutaj Rudawski Park Krajobrazowy włączając do niego zarówno Rudawy Janowickie jak też tereny najbliższej sąsiadujące z tym pasmem m. in.: Góry Ołowiane, Trzcińskie Mokradła, fragmenty Obniżenia Kamiennej Góry. Jednym z głównych celów utworzenia Parku była ochrona szaty roślinnej oraz krajobrazu. W celu stworzenia pewniejszej ochrony rzadkich i zagrożonych gatunków roślin i zwierząt oraz unikalnych form terenu na obszarze Rudawskiego Parku Krajobrazowego zaplanowano utworzenie czternastu rezerwatów w tym ośmiu florystycznych, dwóch krajobrazowych, dwóch krajobrazowo - leśnych, jednego leśnego, jednego torfowiskowego oraz jednego rezerwatu przyrody nieożywionej. Na terenie Rudaw Janowickich występuje cały szereg ciekawych pojedynczych skałek, często o unikalnych formach, które również zasługują na objęciu ochroną jako pomniki przyrody na przykład: Skalny Most, Skalne Bramy, Scianki, Skalki na Skalniku.

RUDAWY JANOWICKIE

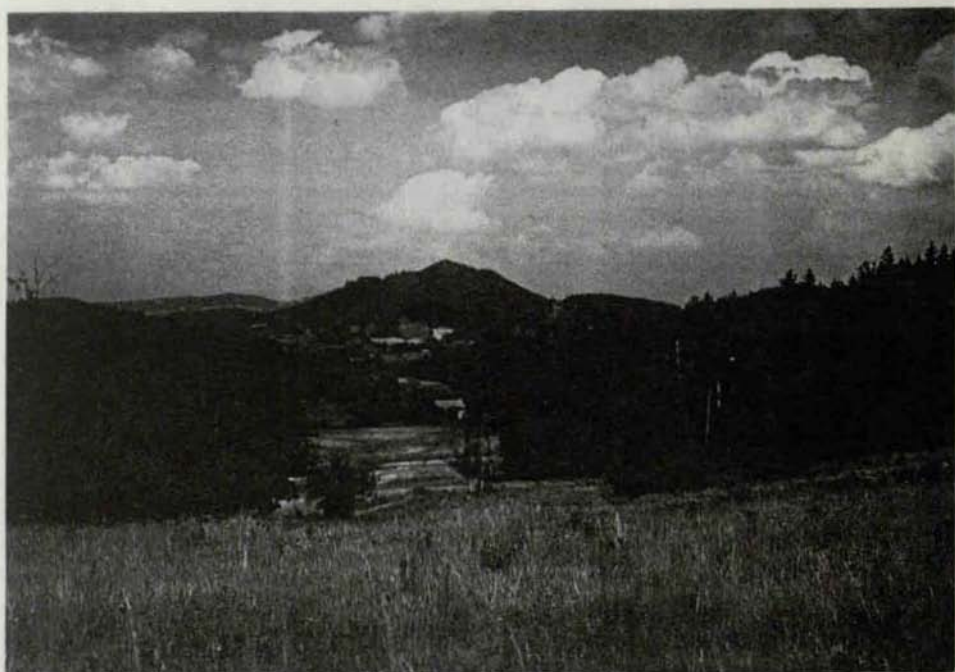
Powstawanie skałek granitowych :

- a - degradacja skał osadowych
- b - wietrzenie masywu granitowego
- c - usunięcie zwietrzeliny i odsłonięcie skałek

(w/g Czerwińskiego z "Karkonoszy Polskich")

fot.1

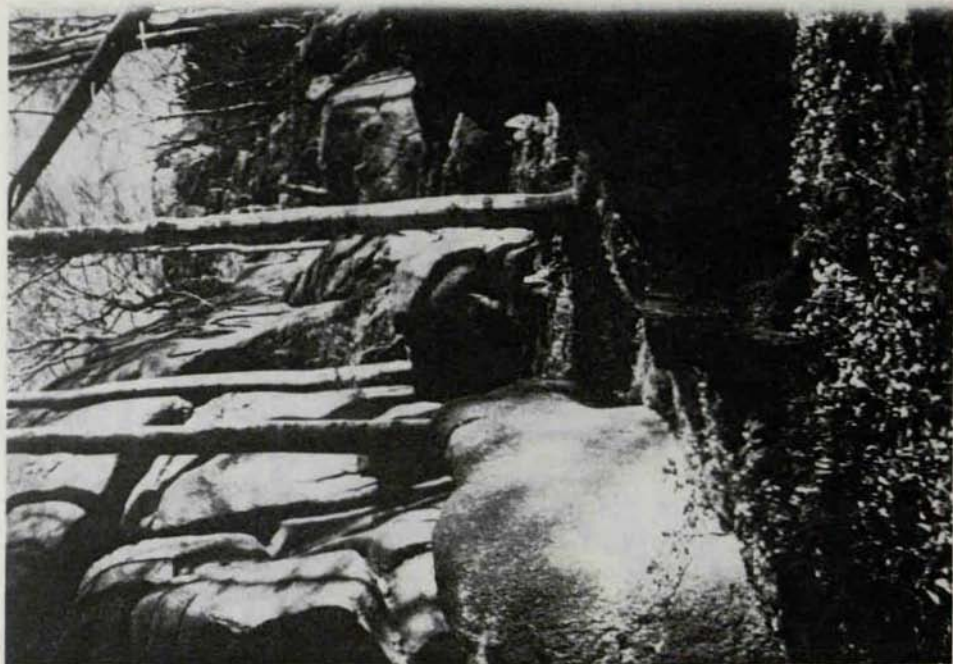
fot.2

fot.3

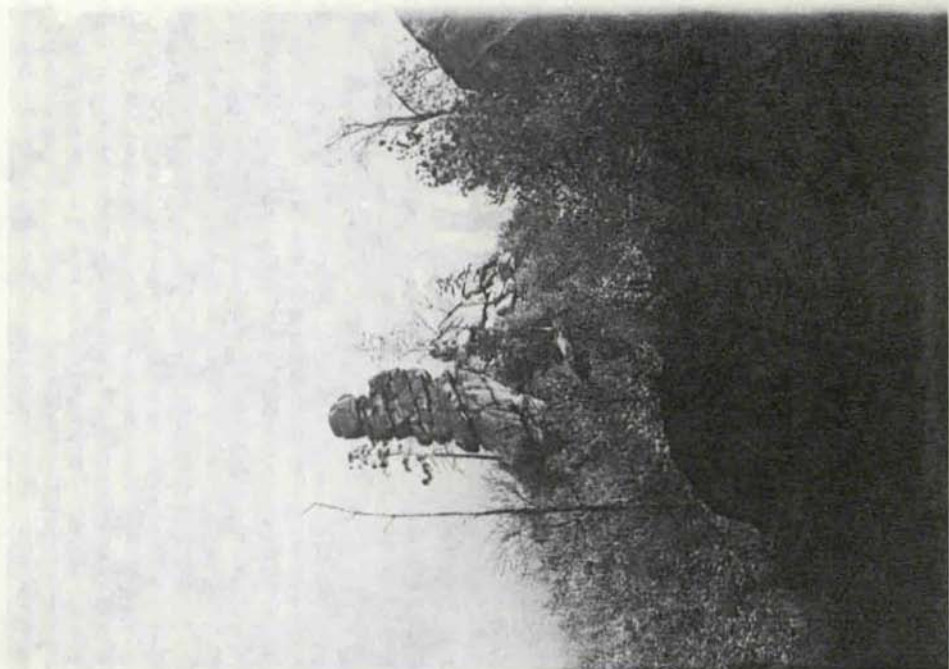
fot.4

fot.5

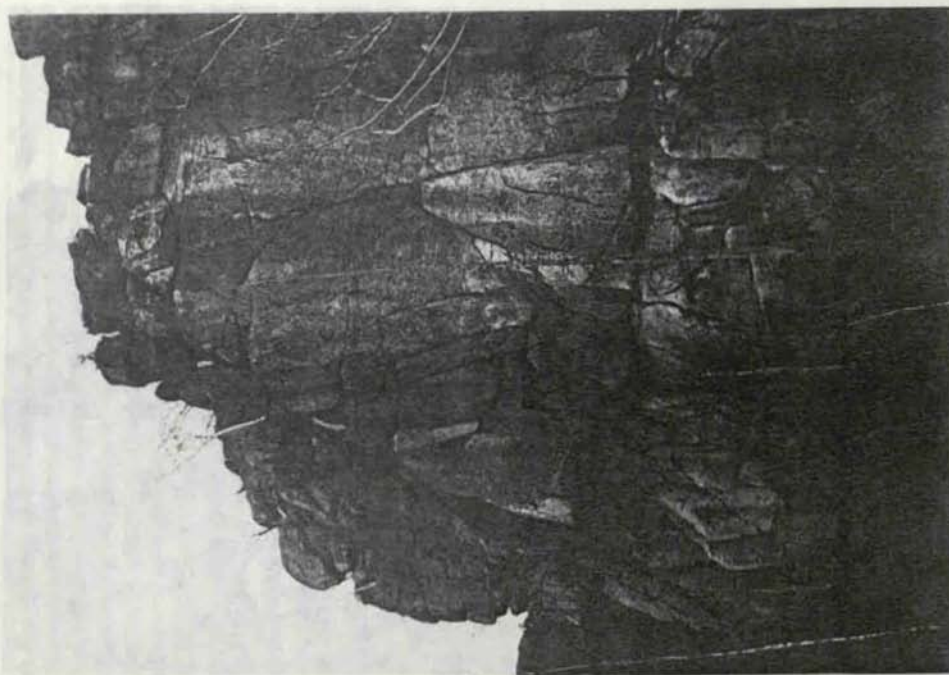

fot.6

fot.7

8-702

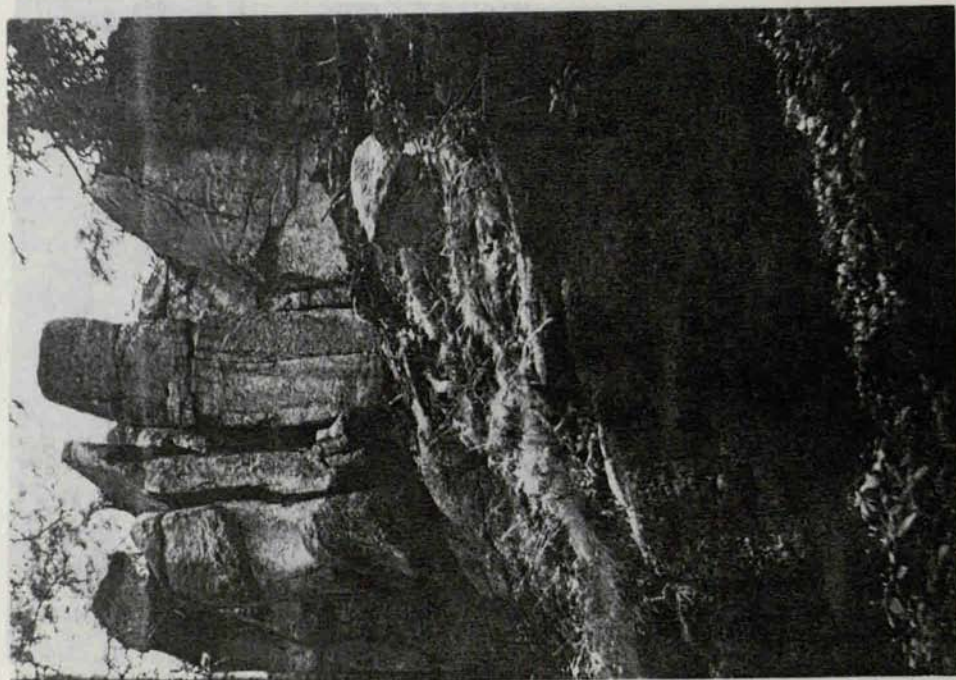

fot.8

8-703

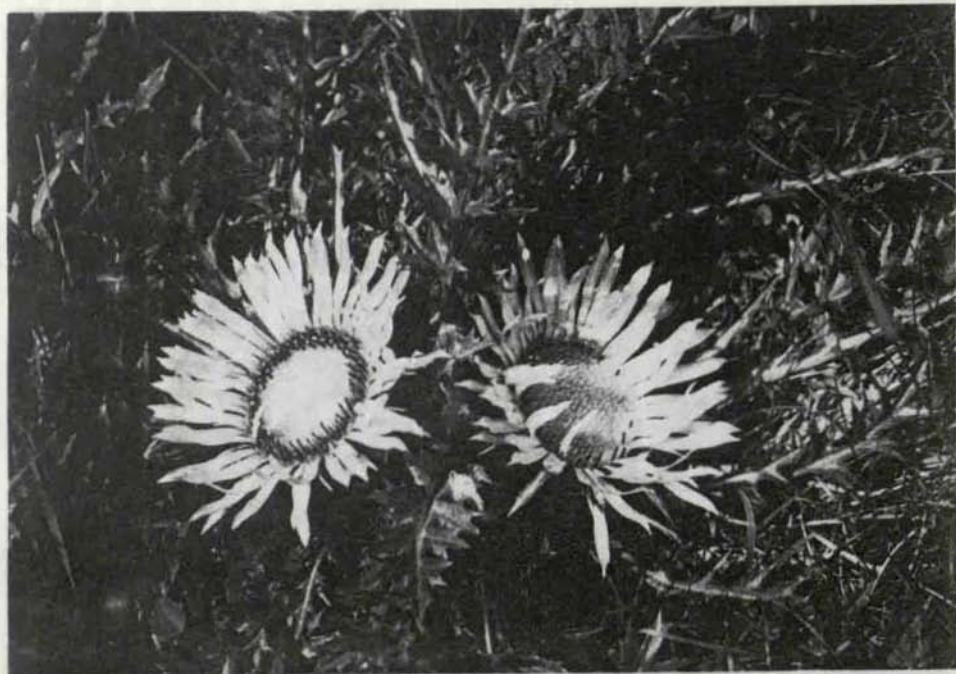
fot.9

fot.10

fot.11

fot.12

fot13.

fot.14

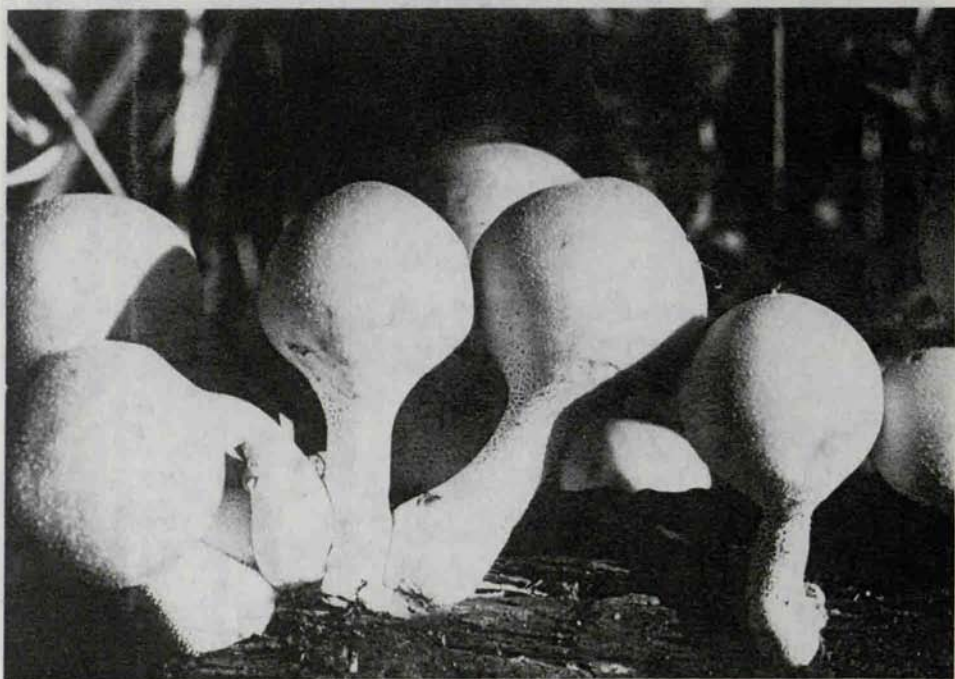
fot.15

fot.16

fot.17

fot.18.

fot.19

TL. 202

fot.20

TL. 202

fot.21

fot.22

fot.23

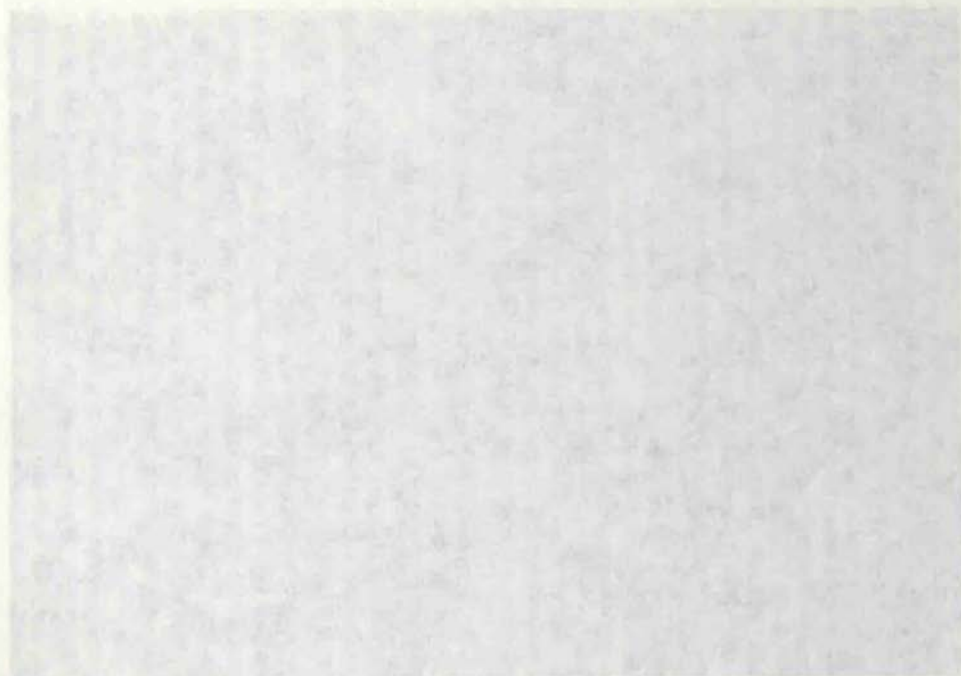
fot.24

fot.25

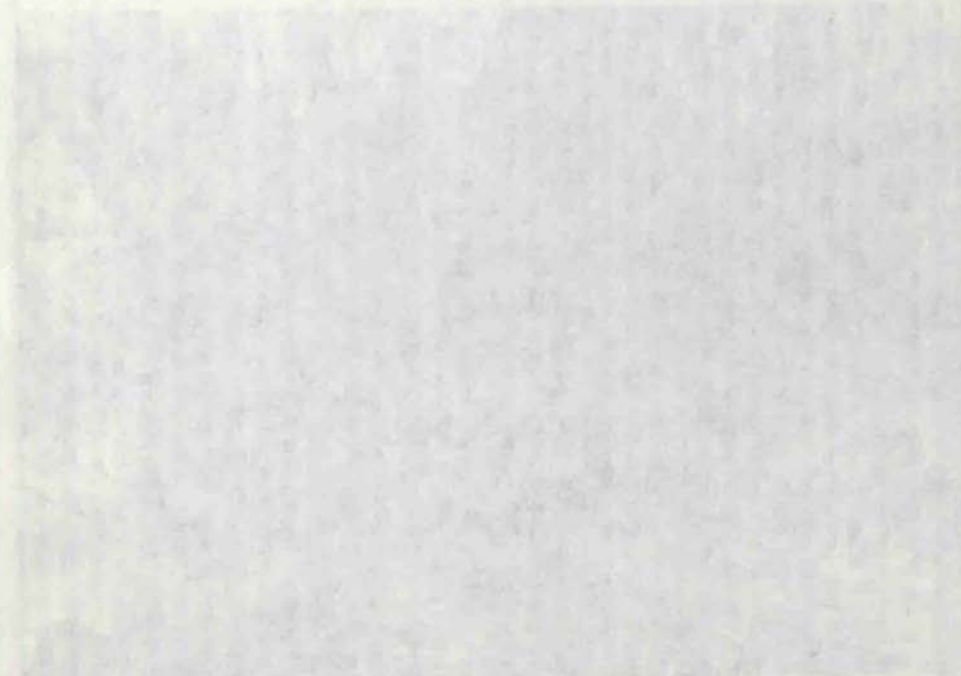

fot.26

19.13

US. 101

19.13

US. 101

Spis ilustracji :

- fot.1. Sokolik - widok od wschodu
fot.2. Góry Sokole - widok z okolic Gruszkowa
fot.3. Krzyżna Góra i Sokolik spod Jańskiej Góry
fot.4. Skałka granitowa - Krzywa na Sokoliku
fot.5. Skalne urwiska, na których wznosi się zamek Bolczów
fot.6. Skałka granitowa - Scianki w dolinie Janówki
fot.7. Skałka granitowa - Rygiel
fot.8. Skałka granitowa - Sukiennice na Sokoliku
fot.9. Fragment skalnego miasta - Starościńskie Skały na Lwiej Górze
fot.10. Granitowe skałki powyżej Pustej Skały koło Gruszkowa
fot.11. Śnieżyca wiosenna (*Leucoium vernum*)
fot.12. Dziewięcił bezłodygowy (*Carlina acaulis*)
fot.13. Storzycz bżowy (*Dactylorhiza sambucina*)
fot.14. Naparstnica zwyczajna (*Digitalis grandiflora*)
fot.15. Dziezka pomarańczowa (*Aleuria aurentia*)
fot.16. Gałęziak inwalowa (*Ramaria inwalli*)
fot.17. Borowik usiatkowany (*Boletus reticulatus*)
fot.18. Purchawka gruszkowata (*Lycoperdon pyriforme*)
fot.19. Słonka (*Scolopax rusticola*)
fot.20. Orzechówka (*Nucifraga c. caryocatactes*)
fot.21. Cietrzew (*Lyrurus tetrrix*)
fot.22. Zimorodek (*Alcedo atthis*)
fot.23. Lis (*Vulpes vulpes*)
fot.24. Borsuk (*Meles meles*)
fot.25. Piżmak (*Ondatra zibethicus*)
fot.26. Jeż (*Erinaceus europaeus*)

MS-X-2

000000 000000